

Keywords: monetary policy, determinations of norms of obligatory backlogs, open-market operations, percent policy, refunding of commercial banks support of national currency exchange adjusting of import and export of capital rate.

УДК 336.76+330.342.

*Здобувач Я.С. Лапчук; здобувач Г.В. Іванченко;
здобувач І.В. Гомонай – Львівська КА*

ЗМІСТ ТА ЦІЛІ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ

Проаналізовано погляди вітчизняних та зарубіжних економістів щодо визначення змісту грошово-кредитної політики та обґрунтовано своє розуміння цієї категорії. Визначено її суб'єкти та об'єкти. Охарактеризовано цілі проведення грошово-кредитної політики. Встановлено, що мета грошово-кредитної політики пов'язана з тими завданнями, які повинні бути досягнуті на певному етапі її реалізації. В основі формування цілей покладені принципи їхньої ієрархії, коли досягнення цілей нижчого рівня підпорядковується цілям вищого рівня. Такими цілями вищого рівня є забезпечення стабільності цін, повної зайнятості та зростання реального обсягу виробництва.

Ключові слова: грошово-кредитна політика, монетарна політика, бюджетна політика, грошові системи, об'єкти та суб'єкти грошово-кредитної політики, цілі грошово-кредитної політики, ієрархія цілей.

Постановка проблеми. Особливої актуальності на перехідному етапі розвитку вітчизняної економіки набуває питання її грошово-кредитного регулювання. Розвиток грошово-кредитного регулювання, насамперед, пов'язаний із системними змінами в національній економіці, формуванням ринкового механізму, процесами стабілізації за умов глобальної фінансової кризи, подоланням інфляції та інтеграцією України у світове співтовариство.

Широке коло питань, пов'язаних із грошово-кредитним регулюванням економіки висвітлювали у своїх працях такі вітчизняні науковці, як Г. Башнянин, Д. Богиня, А. Гальчинський, В. Геєць, О. Гриценко, О. Дзюблюк, А. Мороз, У. Михасюк, Л. Красавіна, М. Пуховкіна, С. Науменкова, А. Пересад, Ю. Пахомов, А. Чухно, О. Шаров, В. Ющенко та інші. Однак поглиблення трансформаційних процесів на фоні глибокої економічної кризи потребує їх більш глибокого теоретичного узагальнення та науково-методологічного обґрунтування.

Методика досліджень. Метою роботи є визначення змісту грошово-кредитної політики та аналіз основних цілей її здійснення.

Результати дослідження. Основним ринковим регулятором стабільності економічного розвитку є державна грошово-кредитна політика. Саме вона визначає напрями і можливості регулювання економіки монетарними методами. Зміст грошово-кредитної політики зумовлений особливостями економічних систем, завданнями і межами державного втручання в економіку. За ринкових умов господарювання грошово-кредитна політика перебуває у тісній взаємодії з бюджетно-фіскальною політикою. Основною метою грошово-кредитної політики в сучасних умовах є стабілізація економіки, забезпечення зайнятості та стримування інфляції. В окремих випадках як синонім грошово-кредитної політики вживається поняття "монетарна політика", яка базується на спроможності грошово-кредитної системи впливати на грошову

пропозицію та, відповідно, на відсоткову ставку, а через неї – на інвестиції та реальний дохід [1, с. 241]. Такий акцент на визначення сутності грошово-кредитної політики, пов'язаний з поширенням теорії монетаризму, в якій роль грошових чинників впливу на економіку гіпертрофована.

У сучасній вітчизняній економічній літературі спостерігається певне розходження в поглядах на можливості грошово-кредитної політики. Так, одні автори стверджують, що грошово-кредитна політика – оперативне і гнучке доповнення до бюджетної політики, вона ґрунтується на принципах монетаризму і має низку переваг над фіскальною політикою [2, с. 214]. Інші науковці вважають, що грошово-кредитна політика доповнює бюджетну [3, с. 114].

Таке розходження в позиціях українських авторів щодо розуміння сутності грошово-кредитної політики є відображенням основних концептуальних напрямків у сучасній західній економічній науці. Складність та неоднозначність трансформаційного періоду в Україні дає змогу для його диверсифікованої інтерпретації. У Законі України "Про Національний банк України" грошово-кредитна політика визначається, як "комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на регулювання економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення стабільності грошової одиниці України, забезпечення зайнятості" [4]. На наш погляд, таке декларування змісту грошово-кредитної політики зроблене "на виріст", з розрахунку можливого використання всього арсеналу грошово-кредитної політики, яку провадять в економічно розвинені країни.

У системі державного регулювання грошових систем чільне місце відводиться кон'юнктурній політиці, яка реалізується через регулятивний вплив держави на ринкову кон'юнктуру, на співвідношення сукупного попиту і сукупної пропозиції. За способом і характером впливу на грошовий обіг, виділяють [5, с. 122] заходи фіскальної та монетарної політики і заходи прямого впливу.

А. Гальчинський акцентує увагу на тому, що грошово-кредитна політика спрямована на реалізацію головних завдань державної економічної політики. Її кінцева мета збігається з основоположними цілями макроекономічної політики держави [6, с. 122]. Головним результатом функціонування грошової системи, стверджує учений, є розроблення і реалізація певної грошово-кредитної політики. Позитивний вплив цієї політики на розвиток економіки визначає ефективність самої грошової системи. Монетарна політика, на його погляд, являє собою комплекс взаємопов'язаних, скоординованих на досягнення, заздалегідь визначених суспільних цілей, заходів щодо регулювання грошового обігу, які здійснює держава через центральний банк [6, с. 187].

Ми вважаємо, що доцільніше було б змістити акценти у співвідношенні і взаємодії грошово-кредитної політики та грошових систем. Побудова сучасних грошових систем концептуально обумовлена і має чітко сфокусований характер їх функціонування. Грошово-кредитна політика має первинне значення і обумовлює характер і особливості грошових систем. Питання співвідношення державної економічної та грошово-кредитної політики розглядають як співвідношення стратегічного і тактичного регулювання еконо-

міки. Грошово-кредитна політика має автономне значення, предметом якої є державне регулювання сфери грошового обігу і кредитних відносин [7, с. 96].

Погоджуючись із таким визначенням змісту грошово-кредитної політики, зазначимо, що регулювання сфери грошового обігу і кредитних відносин, крім вирішення проблем регулювання монетарної сфери, має на меті стабілізувати макроекономічну ситуацію в країні. Грошово-кредитну політику доцільно визначити як сукупність заходів у сфері грошового обігу і кредитних відносин, які здійснює держава, з метою регулювання інфляції, забезпечення зайнятості і збалансування платіжного балансу. Для успішного проведення грошово-кредитної політики потрібні певні умови, а саме [8, с. 74]: високий рівень розвитку ринкових відносин між усіма учасниками ринку; створення в Україні розвиненої дворівневої банківської системи.

Суб'єктом кредитно-грошової політики є національний банк та інші органи державного регулювання економіки (Міністерство фінансів, міністерство економіки, Уряд і Верховна Рада). Та вирішальну роль у розробленні та реалізації грошово-кредитної політики все-таки відіграє НБУ [9]. Він регулює грошову систему одноосібно, керуючись при цьому основними засобами грошової політики, яка була сформована всіма державними інститутами. Об'єктами кредитно-грошової політики є грошовий ринок, ринок позичкових коштів та грошовий обіг (рис. 1).

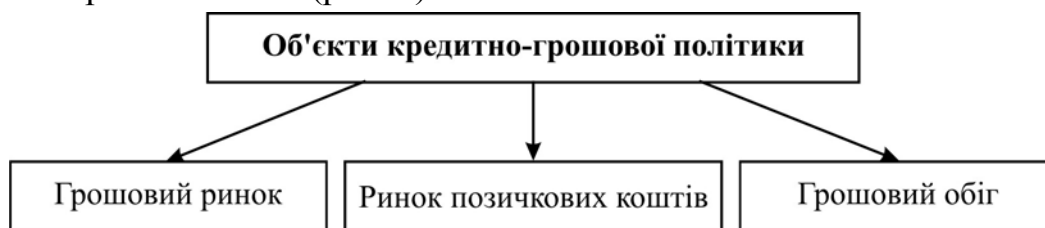

Рис. 1. Об'єкти грошово-кредитної політики

Цілі грошово-кредитної політики пов'язані з тими завданнями, які вона повинна виконати на певному етапі її здійснення. Тобто існує певна ієрархія цілей (рис. 2), причому, досягнення цілей нижчого рівня обов'язково повинно бути підпорядковано цілям вищого рівня. За ієрархією цілі грошово-кредитної політики поділяють на стратегічні, проміжні та тактичні. Стратегічною метою грошово-кредитної політики в сучасних перехідних економіках є забезпечення стабільності цін, повної зайнятості та зростання реального обсягу виробництва. Поточна грошово-кредитна політика орієнтується на більш конкретні або тактичні цілі, які досягаються через проведення щоденних послідовних операцій на відкритому ринку цінних паперів. Проміжні цілі грошово-кредитної політики досягаються шляхом регулювання змінних в економічній системі на річних часових інтервалах [10, с. 362]. Деталізуючи зміст та цілі грошово-кредитної політики автори наголошують на тому, що вона полягає в зміні грошової пропозиції з метою стабілізації сукупного обсягу виробництва, зайнятості та рівня цін.

Розмежування цілей грошово-кредитної політики здійснюється відповідно до можливостей впливу на економічну ситуацію з врахуванням чинника часу. Так, у короткостроковому ринковому періоді грошово-кредитна політика реалізує свої тактичні цілі, спрямовані на досягнення певних результа-

тів, пов'язаних з параметрами функціонування сфери грошового обігу. У довготривалому періоді реалізуються стратегічні цілі, які пов'язані з оптимальним і стабільним характером функціонування національних економік. У процесі досягнення стратегічних цілей визначають проміжні цілі, які є орієнтирами тактичного регулювання і дають змогу контролювати і вимірювати їхні досягнення (рис. 2).

Рис. 2. Система цілей грошово-кредитної політики

Визначення стратегічних цілей грошово-кредитної політики належить до компетенції законодавчих органів державної влади. Проте розроблення стратегії ефективної грошово-кредитної політики можливе лише за умови врахування найкращих досягнень сучасної економічної науки. Реальна грошово-кредитна політика розробляється шляхом вибору запропонованих альтернатив у межах можливостей сучасних монетаристських концепцій.

Ф. Мишкін стверджує, що до стратегічних для грошово-кредитної політики належать такі основні цілі монетарної політики [11, с. 554]: висока зайнятість; економічне зростання; стабільність цін; стабільність відсоткових ставок; стабільність фінансових ринків; стабільність обмінного курсу валют.

Як уже було зазначено, для формування грошово-кредитної політики потрібний вибір альтернатив економічного розвитку. У короткотерміновому ринковому періоді до найважливіших взаємосуперечливих стратегічних цілей грошово-кредитної політики належать:

- *стабілізація цін* – стабілізація відсоткових ставок;
- *зменшення інфляції* – зменшення безробіття;
- *стабільний рівень цін* – висока зайнятість;
- *збільшення темпів економічного зростання* – зростання добробуту населення.

Система проведення грошово-кредитної політики визначається на основі її цілей. При цьому важливо, щоб цілі вищого рівня взаємоузгоджувалися з цілями нижчого рівня. Проміжні цілі грошово-кредитної політики можуть змінюватися відповідно до стану економіки та фази економічного циклу. У процесі вибору поточних цілей, центральні банки користуються критеріями, що визначають характер їх формування [11, с. 538]:

- вимірюваність змінних, які використовуються для проміжних завдань. Щодо вимірюваних змінних, то перевагу надають відсотковим ставкам і грошовим агрегатам;
- контроль змінних.

Проміжні цілі повинні прогнозовано впливати на реалізацію стратегічних цілей. Якщо центральні банки повністю контролюють досягнення тактичних цілей, то на реалізацію проміжних цілей їхній вплив досить обмежений і вибірковий. Обмежений контроль над деякими проміжними цілями дає змогу використовувати їх лише як допоміжні чи індикативні. Центральний банк може публічно проголошувати свої проміжні цілі, а інші не афішувати, а приймати до виконання. У такому випадку центральні банки мають широкий діапазон можливого впливу, який не обмежується деклараціями і публічним контролем.

Однією з умов для виконання проміжних завдань є здатність прогнозовано впливати на цілі. Проміжні цілі грошово-кредитної політики є ланкою, яка дає змогу реалізовувати і розділити стратегічні цілі на підцілі, яких досягають переважно в межах року. Тактичні цілі мають короткостроковий характер і регулюють відхилення під час проведення грошово-кредитної політики. Тактичні цілі реалізують у процесі регулювання параметрів грошового ринку. В основі їх досягнення лежить вплив центрального банку на пропозицію грошей.

Досягнення стратегічних і проміжних цілей виходить за межі можливостей центральних банків. Стратегічна грошово-кредитна політика формується у складі загальної економічної політики вищими законодавчими і політичними органами держави. Процедура прийняття рішень на вищих щаблях управління держави така, що передбачає складну процедуру бюрократичних узгоджень і тому не спроможна оперативно реагувати на зміну економічної ситуації в короткотерміновому періоді. У ринкових економіках оперативне або тактичне грошово-кредитне регулювання стало прерогативою центральних банків. У випадку, коли відхилення параметрів змінних виходить за межі можливостей регулятивного впливу центральних банків, і почало набувати характеру стійких тенденцій, то функції управління переходять до законодавчих органів держави. Вибір і розподіл цілей грошово-кредитної політики не має однозначного і остаточного вирішення. Економічна ситуація може призводити до конфлікту цілей, коли втрачається можливість для одночасного досягнення заздалегідь визначених цілей на різних рівнях ієрархії. Тому грошово-кредитна політика і її тактичні цілі постійно коригуються.

Висновки. Основа ринкового регулювання економіки значною мірою визначається грошово-кредитною політикою. Вона визначає основні напрями і можливості регулювання економіки монетарними методами. Питання співвідношення державної економічної політики і грошово-кредитної політики розглядається як співвідношення стратегічного і теоретичного регулювання економіки.

Цілі грошово-кредитної політики пов'язані з тими завданнями, які повинні бути досягнуті на певному етапі її реалізації. В основі формування цілей покладені принципи їхньої ієрархії, коли досягнення цілей нижчого рів-

ня підпорядковується цілям вищого рівня. Такими цілями вищого рівня є забезпечення стабільності цін, повної зайнятості та зростання реального обсягу виробництва.

Література

1. Долан Э.Дж. Экономикс / Э. Дж. Долан, Б. Домненко. – М. : Изд-во "Лазурь", 1994. – 542 с.
2. Михасюк Р. Державне регулювання економіки / Р. Михасюк, А. Мельник, М. Крупка, З. Залога. – К., 1999. – 592 с.
3. Ковтун Л.Г. Банковская корреспонденция на нем. языке : учебник / Л.Г. Ковтун, Т.Н. Николаева. – М. : Изд-во "Экзамен", 2002. – 111 с.
4. Закон України "Про національний банк України" № 679-XIV від 20.05.1999 // Законодавчі і нормативні акти банківської діяльності. – 1999. – Вип. 7. – С. 3-23.
5. Гроші та кредит / за ред. М.І. Савлука. – К. : Вид-во "Либідь", 1992. – 330 с.
6. Гальчинський А. Теорія грошей / А. Гальчинський. – К. : Вид-во "Онови", 1997. – 416 с.
7. Лютий І.О. Грошово-кредитна політика в умовах перехідної економіки / І.О. Лютий. – К. : Вид-во "Атіка", 1997. – 238 с.
8. Банківська енциклопедія / за ред. А.М. Мороза. – К. : Вид-во "Фінанси і кредит", 1993. – 328 с.
9. Національний банк і грошово-кредитна політика / за ред. А.М. Мороза, М.Ф. Пуховкіної. – К. : Вид-во "Фінанси і кредит", 1999. – 368 с.
10. Долан Э.Дж. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика / Э.Дж. Долан, К.Д. Кэмпбелл, Р.Дж. Кэмпбелл. – М. : Изд-во "Республика", 1991. – 448 с.
11. Мишкін Ф.С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків : пер. з англ. / Ф.С. Мишкін. – К. : Вид-во "Основи", 1998. – 963 с.

Лапчук Я.С., Иванченко Г.В., Гомонай И.В. Содержание и цели денежно-кредитной политики

Проанализированы взгляды отечественных и зарубежных экономистов относительно определения содержания денежно-кредитной политики и обосновано свое понимание этой категории. Определены ее субъекты и объекты. Охарактеризованы цели проведения денежно-кредитной политики. Установлено, что цель денежно-кредитной политики связана с теми заданиями, которые должны быть достигнуты на определенном этапе ее реализации. В основе формирования цели положенные принципы их иерархии, когда достижение цели низшего уровня подчиняется цели высшего уровня. Такой целью высшего уровня является обеспечение стабильности цен, полной занятости и роста реального объема производства.

Ключевые слова: денежно-кредитная политика, монетарная политика, бюджетная политика, денежные системы, объекты и субъекты денежно-кредитной политики, цели денежно-кредитной политики, иерархия целей.

Lapchuk Ya.S., Ivanchenko G.V., Gomonay I.V. Table of contents and aims of monetary policy

The looks of domestic and foreign economists are analysed in relation to determination of maintenance of monetary policy and grounded understanding of this category. Certainly its subjects and objects. The whole conducting of monetary policy is described. It is set that the purpose of monetary policy is related to those tasks which must be attained on a certain its implementation phase. In basis of forming of aims the fixed principles their the hierarchies, when gaining end of lower level submits the aims of higher level. Such aims of higher level is providing of stability of prices, full employment and growth of the real production volume.

Keywords: monetary policy, fiscal policy, money systems, objects and subjects of monetary policy, purpose of monetary policy, hierarchy of aims.